

Lord William Taylour, *The Mycenaeans*, 243 p., 72 fig. în text și 66 figuri pe planșe; în colecția „Ancient Peoples and Places”, sub conducerea lui Glyn Daniel; Londra, Thames & Hudson, 1964.

Amploarea datelor obținute în legătură cu civilizația miceniană, începând de la epocalele săpături ale lui Schliemann din 1876 în citadela de la Mycenai și pînă la descoperirile ce se fac an de an în zilele noastre, ca și importanța lor pentru cunoașterea unei civilizații despre care pînă acum 90 de ani nu se știa precis nimic, au determinat în ultima vreme apariția unui număr cu adevărat impresionant de volume dedicate acestei probleme, pentru a nu mai aminti de sutele de articole, rapoarte de săpături etc. care au îmbogățit așa de substanțial vasta bibliografie cu privire la civilizația greacă și a predecesorilor ei. Ultimul dintre aceste volume este acela semnalat aici, scris de unul dintre ultimii colaboratori ai regretatului arheolog englez Sir A. B. Wace și colaborator actual al nu mai puțin celebrului arheolog american de origine suedeză, C. W. Blegen, ambii cercetători timp de decenii ai civilizației miceniene. Este deci firesc ca autorul să fie deplin competent iar cartea perfect informată, dîndu-se astfel cititorului posibilitatea să ia cunoștință, o dată cu o imagine de ansamblu a civilizației miceniene, și de ultimele date cu privire la diferitele aspecte ale acestei strălucite civilizații, despre care astăzi nu se mai îndoieste aproape nimeni că a fost creată de strămoșii direcți ai grecilor antici. Căci dacă este ade-

vărat că o dată cu descoperirile lui Schliemann la Mycenai și Tyrins s-a recunoscut epopeelor homerice și valoarea de izvoare istorice, abia de ceva mai mult de un deceniu au fost spulberate rezervele în privința apartenenței etnice a creatorilor civilizației miceniene.

Ca toate volumele din această serie destul de variată ca profil, lucrarea lordului W. Taylour se adresează mai puțin specialiștilor în domeniul respectiv cît mai ales arheologilor care se ocupă cu probleme mai mult sau mai puțin înrudite și celorlalți cercetători ai antichității clasice, dornici de o informație bine controlată și la curent cu ultimele date și interpretări în acest domeniu, fără a putea intra totuși în toate detaliile descoperirilor și ale controverselor suscitade de interpretarea istorică a acestora. Dar prin felul cum este scrisă, cartea poate fi citită cu profit de oricine dorește o informație clară și în linii generale completă asupra acestui subiect.

Surprinde însă de la început planul oarecum neobișnuit al cărții. Într-adevăr, după o introducere destul de sumară, conținînd istoricul principalelor săpături și descoperiri privind civilizația miceniană, autorul trece la izvoarele scrise — scrierea liniară B și tradiția; dar, oricît de importante ar fi devenit tăblițele miceniene pentru deter-

minarea etnicului creatorilor civilizației miceniene și a limbii lor, ca și pentru completarea sau interpretarea datelor puse la dispoziție de celelalte monumente arheologice, aceste tăblițe, ca și tradiția orală și scrisă de altfel, nu ni se pare că ar putea fi socotite izvoarele esențiale asupra civilizației miceniene, ci numai unele ajutoare.

După prezentarea acestor aspecte ale problemei, autorul trece în revistă, în capitolele următoare, ceramica și cronologia, religia și obiceiurile funerare, ca abia apoi să studieze problemele legate de locuințe și lăcașuri ale morților, viața de toate zilele, artele, războiul și comerțul, pentru a se opri în capitolul final asupra ascensiunii și declinului Mycenei. Nouă ni s-ar fi părut mai firească o altă ordine a capitolelor — discutându-se problema vieții de toate zilele înainte de construcțiile mortuare, de exemplu — și în orice caz o situație a capitolului despre scrierea liniară B abia înaintea capitolului final, care reprezintă o scurtă privire sintetică asupra lumii miceniene de la începutul secolului al XVI-lea î.e.n., și până la 1100 î. e. n. data prăbușirii ei sub atacurile năvălitorilor doriene.

Firește însă, această obiecție nu împietăză asupra valorii însăși a cărții, care se cuvine să fie citită de oricine dorește să obțină cea mai recentă — la acea dată, bineînțeles! — informație sintetică asupra civilizației miceniene. O lacună neașteptată în informația autorului trebuie totuși semnalată, și anume omisiunea totală a problemei legăturilor lumii miceniene cu regiunea Dunării de jos. Căci în cap. VI — „War and Trade“ (p. 139 — 165), în care autorul enumeră toate locurile unde s-au stabilit miceniienii și apoi acelea, mult mai numeroase și mai îndepărtate, cu care lumea miceniană a fost în relații comerciale — vestul Mediteranei și chiar Bretania și Anglia, Europa de vest și de centru-vest, Sicilia, Sardinia, Italia continentală, Macedonia, Thracia (de fapt numai coasta Egeii), insulele Egeii, Asia Mică și Egiptul — el nu amintește nimic de obiectele miceniene și de factură miceniană descoperite

la nord de Dunăre pe teritoriul țării noastre, deși acestea constituie dovezi indiscuabile ale relațiilor culturale și comerciale dintre lumea miceniană și triburile Bronzului mijlociu din România. Dacă unele dintre aceste elemente la care ne referim pot fi socotite pe drept numai dovezile unor influențe culturale (deși, după părerea noastră chiar în acest caz ele ar fi trebuit să fie cel puțin amintite), unele dintre săbiile de bronz de tip micenian descoperite la N de Dunăre — și în primul rând sabia de lângă Roșiori de Vede — sînt cu siguranță piese de proveniență miceniană, ajunse aici prin mijlocirea schimburilor.

Imaginea activității comerciale miceniene și a importanței ei în epoca respectivă se întregeste și mai bine prin aceste descoperiri. Rămîne totuși încă de neînțeles de ce acești navigatori — atît de iscusiți, după cum rezultă din faptul că în călătoriile lor pe mare au ajuns la multe mii de kilometri de cetățile lor din Grecia — nu au străbătut strămoșurile și nu au intrat și în Marca Neagră, căci deocamdată, în afara legendelor grecești, nu avem nici o dovadă în această privință. Ipotețic nu este însă exclus că descoperirile viitoare să arate că și Pontul Euxin a fost cercetat de corăbierii miceniieni, dar presupusa inscripție miceniană din Bulgaria, publicată acum cîtiva ani de acad. Vl. Gheorghiev de la Sofia, nu poate fi considerată ca atare — și de altfel nici nu a fost amintită de autor.

Evident că nu se poate încerca o analiză detaliată a unei cărți de natura celei semnalate aici. De aceea, înainte de a încheia, ne mulțumim să arătăm că autorul admite și el, fără rezerve, părerea la care s-a raliat astăzi marja majoritate a cercetătorilor și anume că rezultatele descifrării scrierii liziare B de către M. Ventris și J. Chadwick trebuie socotite absolut valabile, textele acestor tăblițe fiind scrise într-o limbă protogrecescă. Miceniienii, urmașii primelor valuri indo-europene pătrunse în Grecia puțin după începutul mileniului al II-lea î.e.n. sînt deci greci autentici.

Dacă strămoșii lor indoeuropeni au venit din nordul Peninsulei Balcanice ar fi trebuit — spune autorul — să lase urmele trecerii lor pe acolo, care lipsesc, după cum lipsesc în culturile lor urme nordice; dar aici autorul omite cu totul problema atât de dezbătută a prezenței ceramicii decorate cu șnurul și a semnificației pe care o seamă de cercetători i-o dau. Pe de altă parte, dacă au venit dinspre răsărit — așa cum socotește autorul mult mai plauzibil — trebuie avute în vedere două căi posibile: una prin Anatolia și platoul Troii (și în favoarea acesteia ar pleda existența unei specii ceramice cenușii în NE Iranului, întrucâtva înrudită cu aceea miceniiană, despre care se știe că se găsește și la Troia) și cu acest prilej noii invadatori au adus și calul în Grecia; a doua prin Caucaz și pe la nordul Mării Negre, sugerată și pentru că în vremea aceea trecerea cu caii

peste strâmtoari ar fi fost o operație prea dificilă. Oricum s-ar fi petrecut lucrurile, cucerirea Greciei a fost un proces de lungă durată, realizat de valuri succesive de năvălitori. În prima parte a secolului al XVI-lea î.e.n., o dată cu sporirea dovezilor influenței civilizatoare a Cretei asupra culturii Greciei continentale, începe ceea ce va fi numită apoi epoca miceniană.

Planșele volumului, deși puține, reproduc toate descoperiri caracteristice și completează desenele din text, fiind de altfel urmate de note explicative destul de ample, constituind de multe ori o întregire foarte utilă a textului. De asemenea foarte utilă este și bibliografia generală și pe capitole, care încheie textul propriu-zis al volumului.

Vladimir Dumitrescu